

להשתתף עם הציבור

1. משנה מסכת ברכות פרק ב משנה ח

חתן אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון קורא רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול:

2. ר' עובדיה מברטנורא שם - לא כל הרוצה ליטול את השם יטול - אם לא הוחזק חכם ופרוש בשאר דברים אין [זה] אלא גאווה שמראה בעצמו שיכול לכוין לבו, ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחזינן לקצת מרבתינו דאמרי דהאידינא כל אדם יקרא קריאת שמע בלילה הראשון שכיון שבדורות הללו אין מכוונים כל כך בשאר ימים אם לא יקרא בלילה ראשון מיחזי יותר כיוהרא שמראה עצמו שהוא מכין בכל שעה אלא השתא משום דטריד במצוה:

3. משנה מסכת פסחים פרק ד משנה ה

מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר והלילה בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין עד הנץ החמה:

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נה עמוד א

ובכל מקום תלמידי חכמים וכו'. למימרא דרבן שמעון בן גמליאל סבר: לא חיישינן ליוהרא, ורבנן סברי: חיישינן ליוהרא? והא איפכא שמעינן להו, דתנן: חתן, אם ירצה לקרות קרית שמע לילה הראשון - קורא. רבן שמעון בן גמליאל אמר: לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. - אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה. רב שישא בריה דרב אידי אמר: לא תיפוך. דרבנן אדרבנן לא קשיא; הכא, כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא עביד - מיחזי כיוהרא. אבל התם, כיון דכולי עלמא קרי ואיהו נמי קרי - לא מיחזי כיוהרא. דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא; התם הוא דבעינן כוונה, ואנן סהדי דלא מצי כוונה דעתיה - מיחזי כיוהרא. אבל הכא, לא מיחזי כיוהרא - אמרי: מלאכה היא דלית ליה. פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא.

5. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נט עמוד א

אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל: מאי שנא הני מסאני? אמר להו: דקא מאבילנא אירושלים. אמרו ליה: את חשיבת לאיתאבולי אירושלים? סבור יוהרא הוה, אתיוה וחבשוה. אמר להו: גברא רבה אנא, אמרו ליה: מנא ידעינן? אמר להו: או אתון בעו מינאי מילתא, או אנא איבעי מינייכו מילתא, אמרו ליה: בעי את. אמר להו: האי מאן דקץ כופרא, מאי משלם? אמרו ליה: משלם דמי כופרא. והא הוה תמר! א"ל: משלם דמי תמרי. אמר להו: והא לאו תמרי שקל מיניה! אמרו ליה: אימא לן את, אמר להו: בששים. אמרו ליה: מאן אמר כוותיק? אמר להו: הא שמואל חי ובית דינו קיים. שדרו קמיה דשמואל, אמר להו: שפיר קאמר לכו בששים, ושבוהו.

6. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף לא עמוד א

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו; דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה – (דברים י') "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים", וכתוב בתריה "עשה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים – (ישעיהו נ"ז) "כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתריה "ואת דכא ושפל רוח". משולש בכתובים דכתיב (תהלים ס"ח) "סלו לרכב בערבות ביה שמו", וכתוב בתריה "אבי יתומים ודין אלמנות".

7. עטרת צבי - פירוש הרש"ר הירש למסכת אבות – "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש"

ובמקום – במקום הטפזרים כנוס! במקום שעניני הכלל ככוצעים כהלכה, וגם לישר ולטוב נתכצר שם המקום, כראוי להם – שם אל תהיה קופץ-כראש! שם ההצטנעות הענוותנית יפת, וכל התכלטות-יתר כמות כעזות-פנים ודחיקת רגליהם של האנשים שהם טובים, אולי, ומוכשרים כמך! אך, במקום שאין איש – במקום, שצרכי-הכלל זנוחים בשל ניהול כושל וערכי הטוב והאמיתי מושלכים בקרן הזוית של ההתנכרות ושפלות-הידיים – שם השתדל להיות איש, תודע לייצג ולנהל את עניני הכלל בכשרון, בהריצות ובתבונה. ומשאתה כסוגל להיות „איש" כזה, הרי החכיון, שתהיה נחבא בין הכלים, שוב לא יהיה בית-מנוס צנוע וענוותני, כי אם בריחה נפשעת מן הצערכה.

סיום	פתיחה
אין תלמיד חכם רשאי לשבת בתענית	יחידים המענים – הם חכמים כל תלמידי חכמים - יחידים
ציער עצמו	צער הוא לו, ציער עצמו עם הציבור
מחלוקת האם ראוי להתענות	מחלוקת האם כל אחד עושה עצמו יחיד
משום מעיינא	לא יאכל בדרך אלא כשני רעבון משום מזוני
ושמא יאמר אדם: מי מעיד בי? - אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו	בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם: אלך לביתי ואוכל ואשתה
דבי רבי שילא אמרי: שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו, שנאמר +תהלים צ"א+ כי מלאכיו יצוה לך.	בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים: פלוני זה שפירש מן הצבור - אל יראה בנחמת צבור
ניתנת אפר שיזכור	דף טז – ניתנת אפר כי חשובים כאפר

תענית י עמוד ב

תנו רבנן: אל יאמר אדם תלמיד אני, איני ראוי להיות יחיד אלא: **כל תלמידי חכמים יחידים**. אי זהו יחיד ואיזהו תלמיד? יחיד - כל שראוי למנותו פרנס על הצבור, תלמיד - כל ששואלין אותו דבר הלכה בתלמודו ואומר, ואפילו במסכת דכלה.

תנו רבנן: לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד - עושה, תלמיד - עושה, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: עושה, וזכור לטוב. לפי שאין שבח הוא לו, אלא **צער הוא לו**. תניא אידך: לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד - עושה, תלמיד - עושה, דברי רבי שמעון בן אלעזר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: במה דברים אמורים - בדבר של שבח, אבל **בדבר של צער** - עושה, וזכור לטוב, שאין שבח הוא לו אלא **צער הוא לו**.

תנו רבנן: מי שהיה מתענה על הצרה ועברה, על החולה ונתרפא - הרי זה מתענה ומשלים. ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין - הרי זה מתענה עמה, ממקום שמתענין למקום שאין מתענין - הרי זה מתענה ומשלים. שכח ואכל ושתה - אל יתראה בפני הצבור, ואל ינהיג עידונין בעצמו, שנאמר +בראשית מ"ב+ ויאמר יעקב לבניו למה תתראו. אמר להם יעקב לבניו: אל תראו עצמכם כשאתם שבעין לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל, כדי שלא יתקנאו בכם. +בראשית מ"ה+ אל תרגזו בדרך, אמר רבי אלעזר: אמר להם יוסף לאחיו: אל תתעסקו בדבר הלכה, שמא תרגזו עליכם הדרך. איני? והאמר רבי אלעאי בר ברכיה: שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויין לישרף, שנאמר +מלכים ב' ב'+ ויהי המה הלכים (הולך) +מסורת הש"ס: הלוך+ ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם, טעמא - דאיכא דיבור, הא ליכא דיבור - ראויין לישרף! - לא קשיא; הא - למיגרס, הא - לעיוני. במתניתא תנא: אל תפסיעו פסיעה גסה, והכניסו חמה לעיר. אל תפסיעו פסיעה גסה - דאמר מר: פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. והכניסו חמה לעיר - כדרב יהודה אמר רב. דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב, שנאמר +בראשית מ"ד+ הבקר אור והאנשים שלחו. אמר רב יהודה אמר רב: חייא: המהלך בדרך אל יאכל יותר משני רעבון. מאי טעמא? הכא תרגימו: משום מעיינא, במערבא אמרי: משום מזוני. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דיתיב בארבא, אי נמי: דקאזיל מאוונא לאוונא. רב פפא, כל פרסה ופרסה אכיל חדא ריפתא, קסבר: משום מעיינא.

אמר רב יהודה אמר רב: כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיטה משונה, שנאמר +איוב ה'+ ברעב פדך ממות. מרעב מיבעי ליה! אלא הכי קאמר: בשכר שמרעיב עצמו בשני רעבון - ניצל ממיטה משונה. אמר ריש לקיש: אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון, שנאמר +בראשית מ"א+ וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב. תנא: חסוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון. תנו רבנן: בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים: פלוני זה **שפירש מן הצבור** - אל יראה בנחמת צבור. תניא אידיך: בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם: אלך לביתי ואוכל ואשתה, ושלום עליך, נפשי, ואם עושה כן - עליו הכתוב אומר: +ישעיהו כ"ב+ והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחט צאן אכל בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות, מה כתיב בתריה - ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמתון. עד כאן מידת בינונים, אבל במדת רשעים מה כתיב - +ישעיהו נ"ו+ אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר. מה כתיב בתריה - הצדיק אבד ואין איש שם על לב... כי מפני הרעה נאסף הצדיק. אלא: **יצער אדם עם הצבור**. שכן מצינו במשה רבינו **שציער עצמו עם הצבור**, שנאמר +שמות י"ז+ וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לישוב עליה? אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויין בצער - אף אני אהיה עמהם בצער, **וכל המצער עצמו עם הצבור** - זוכה ורואה בנחמת צבור. ושמה יאמר אדם: מי מעיד בי? - אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר +חבקוק ב'+ כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. דבי רבי שילא אמרי: שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו, שנאמר +תהלים צ"א+ כי מלאכיו יצוה לך. רבי חידקא אומר: נשמתו של אדם היא מעידה עליו, שנאמר +מיכה ז'+ משכבת חיקך שמר פתחי פיך, ויש אומרים: אבריו של אדם מעידים בו, שנאמר +ישעיהו מ"ג+ אתם עדי נאם ה'....

אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר +במדבר ו'+ וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא **שציער עצמו מן היין**, והלא דברים קל וחומר: ומה זה **שלא ציער עצמו** אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר - על אחת כמה וכמה. רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר +במדבר ו'+ קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. ומה זה **שלא ציער עצמו** אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר - על אחת כמה וכמה. ולשמואל, הא איקרי קדוש! - ההוא אגידול פרע קאי. - ולרבי אלעזר, הא נקרא חוטא! - ההוא דסאיב נפשיה. - ומי אמר רבי אלעזר הכי? והאמר רבי אלעזר: לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו, שנאמר +הושע י"א+ בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר! - לא קשיא, הא - דמצוי לצעורי נפשיה, הא - דלא מצי לצעורי נפשיה.

ריש לקיש אמר: נקרא חסיד, שנאמר +משלי י"א+ גמל נפשו איש +חסיד+ [חסד] ועכר שארו וגו'. אמר רב ששת: האי בר בי רב דיתיב בתעניתא - ליכול כלבא לשירותיה. (אמר) +מסורת הש"ס: ואמר+ רבי ירמיה בר אבא: אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד.

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר ריש לקיש: אין תלמיד חכם רשאי לישוב בתענית, מפני שממעט במלאכת שמים.